

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра місцевого самоврядування та регіонального розвитку

ПОПОВ Артем Аркадійович

**ДІЯЛЬНІСТЬ ВСЕСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ
ЗДОРОВ'Я ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МЕДИЧНУ ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ**

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи на здобуття наукового ступеня
магістра публічного управління

Миколаїв – 2021

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Важливим напрямом держави щодо досягнення високого рівня суспільного добробуту є інвестиції в людський капітал. Власне це і визначає могутність держави та ефективність державного управління. Цінність людського ресурсу впливає на соціально-економічний розвиток країни, визначає трансформацію усіх ланок суспільного життя.

На разі є свідчення, які були отримані в результаті масштабних досліджень Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), Світового банку та інших авторитетних міжнародних організацій, що однією з найважливіших складових, які формують якість людського потенціалу, є система охорони здоров'я.

Здоров'я нації розглядається з різних аспектів, як соціальна, економічна і зрештою – філософська категорія управління, сьогодні вона визнається об'єктом державної політики та інвестування, як індивідуальна й суспільна цінність, як явище системного характеру, що постійно та динамічно взаємодіє з навколишнім швидкозмінним середовищем.

Однією з провідних тенденцій міжнародного розвитку є трансформація життєвих принципів та стандартів, моделей поведінки та людських потреб. Ці тенденції перебувають під впливом глобалізації, яка визначає розвиток вітчизняних систем охорони здоров'я в певній країні та державну політику в медичній галузі.

Тому стає очевидним, що забезпечення цих потреб сьогодні вже не покладається тільки на державу, це вимагає більш широкої інтеграції зусиль на міжнародному рівні. Досвід пандемії переконливо показав, що навіть найміцніша в соціально-економічному плані держава не в змозі протистояти глобальним викликам самотійно. Суспільна проблема збереження здоров'я населення стала одним із глобальних викликів, що потребує спільної міжнародної діяльності.

Розуміння здоров'я як найбільшої цінності української держави гарантується Конституцією України. Такий підхід до розуміння цінності здоров'я демонструють національні уряди всіх країн, підписавши декларацію про Цілі розвитку тисячоліття, що спонукає країни до нового формату політичних відносин і визначає нові політичні погляди на цілі та наслідки змін у системі охорони здоров'я. Провідну роль в регулюванні та координації цієї діяльності відіграють міжнародні організації, а в медичній галузі – це Всесвітня організація охорони здоров'я.

Слід зазначити, що 7 квітня 2021 року ВООЗ виповнилося 75 років з ухвалення її статуту, цей день вважається Всесвітнім днем здоров'я. Згідно зі статутом, ВООЗ координує міжнародне співробітництво з метою удосконалення систем охорони здоров'я, викорінення інфекційних захворювань, впровадження загальної імунізації, боротьби з поширенням СНІДу, координації фармацевтичної діяльності країн-членів. Серед членів ВООЗ 194 країни, Україна приєдналась до Статуту ВООЗ у рік заснування організації. Діяльність ВООЗ у розвитку медичної галузі в світі не викликає

сумнівів, вона завжди залишається актуальною платформою співпраці між країнами, хоча і зазнає критики останніми роками.

Її діяльність, результати та здобутки, прорахунки та напрями реформування, вплив на формування медичної системи України, а також взаємодія з іншими міжнародними організаціями стали предметом досліджень таких науковців, як : М. Білинська, Н. Бенюх, С.Вовк, В. Євтушенко, Т. Гарник, В. Поканевич, Ю. Поляченко, Н. Похмурська-Гудим, Я. Радиш, С. Соколовський, Є. Товстуха та ін.

Водночас, дослідження ВООЗ та її впливу на трансформацію медичної галузі України, що ґрунтуються на необхідності аналізу основних напрямів реформування та перспектив розвитку медичної галузі в міжнародному контексті, не втрачають своєї актуальності і тому були покладені в основу магістерського дослідження.

Метою магістерської роботи є обґрунтування перспектив розвитку медичної галузі України в контексті діяльності ВООЗ на основі узагальнення теоретичних засад та вивчення практичного досвіду.

Для досягнення мети були визначені такі завдання:

- систематизувати науково-теоретичні аспекти дослідження діяльності міжнародних організацій в медичній галузі, визначити основні поняття і терміни, що використовуються в роботі;

- встановити структуру, принципи, мету та функції ВООЗ;

- здійснити аналіз особливостей діяльності ВООЗ на основі вивчення напрямів діяльності та основних здобутків для розвитку медичної галузі у країнах світу;

- визначити її роль та вплив на розвиток медичної галузі України на основі аналізу відносин з цією організацією;

- встановити перспективи розвитку медичної галузі України в контексті діяльності ВООЗ.

Об'єкт дослідження – діяльність ВООЗ та її вплив на медичну галузь країн світу.

Предмет дослідження – діяльність ВООЗ та її вплив на медичну галузь України.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною базою магістерської роботи слугували положення сучасної науки публічного управління, економіки, соціології, філософії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань трансформації медичної галузі та діяльності міжнародних організацій медичної спеціалізації, а також дослідження з питань реформування галузі медицини в Україні, зарубіжного досвіду трансформацій в медичній сфері тощо. Тому для досягнення визначеної мети та виконання поставлених завдань в магістерській роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: за допомогою аналітичного методу здійснено відбір наукової літератури за темою магістерської роботи та проведено аналіз діяльності ВООЗ, що дозволило визначити її здобутки та охарактеризувати відносини України з цією організацією; використання історичного методу також дозволило описати

характер взаємовідносин України з ВООЗ, розглянути діяльність міжнародної організації з позицій динаміки її розвитку; на основі системного підходу було здійснено теоретичні узагальнення різноманітних наукових висновків щодо діяльності ВООЗ, досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячених цій організації та трансформації медичної галузі України; на основі методу аналізу та синтезу було обґрунтовано дослідження таких перспектив розвитку медичної галузі під впливом ВООЗ як ефективність програм з доступності ліків та оновлення протоколів лікування.

У процесі виконання завдань також здійснено аналіз законодавчих та інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідними органами державної влади України стосовно адаптації медичної галузі до світових стандартів, а також джерельний аналіз управлінської, філософської, юридичної і соціологічної, медичної та науково-практичної літератури, інформаційно-публіцистичних джерел та джерел Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в комплексі розглянуто та вирішено один з аспектів важливої наукової проблеми щодо обґрунтування перспектив розвитку медичної галузі України в контексті діяльності ВООЗ на основі узагальнення теоретичних засад та вивчення практичного досвіду.

Структура і обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. В роботі міститься 8 рисунків, 2 таблиці та 2 діаграми. Також в роботі є 3 додатки. Повний обсяг роботи складає 86 сторінок. Список використаної літератури містить 78 джерел.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та основні завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, висвітлено наукову новизну і практичне значення виконаної роботи.

У першому розділі *«Науково-теоретичні аспекти дослідження діяльності міжнародних організацій в медичній галузі»* систематизовано науково-теоретичні аспекти дослідження діяльності міжнародних організацій в медичній галузі, визначено основні поняття і терміни, що використовуються в роботі; встановлено структуру, принципи, мету та функції ВООЗ. На сучасному етапі йдеться вже не просто про системи охорони здоров'я, а про розбудову в країні системи громадського здоров'я, що безпосередньо залежить від державної політики, яка ґрунтується на міжнародних нормах та внутрішній політиці. Дуже багато застосовується ініціатив саме ВООЗ, яка окрім медичної системи, також охоплює й інші, суміжні, системи – збереження та відтворення довкілля, забезпечення персоналом в сфері ОЗ, проведення кадрової політики, що є важливим на всіх рівнях державного управління та місцевого самоврядування та управління лікувальними закладами. Аналізуючи форми забезпечення управління

системою охорони здоров'я, слід сказати, що нормативно-правові засади визначають необхідність розбудови законодавчої бази. Закони України в сфері охорони здоров'я є головними ланками медичної реформи, що на разі триває. В свою чергу, вітчизняна законодавча база спирається на міжнародні правові акти та угоди, а в частинах, де Закони ще не прийняті, регулюється Указами Президента України, Постановами КМУ, Наказами МОЗ та інших міністерств. Цей вищий рівень законодавчої бази та державного управління охороною здоров'я підкріплюється таким складовими, як положення, рішення, інструкції, норми та нормативи, стандарти, методичні вказівки.

У другому розділі **«Особливості діяльності ВООЗ та її вплив на Україну»** проведено аналіз особливостей діяльності ВООЗ на основі вивчення напрямів діяльності та основних здобутків для розвитку медичної галузі у країнах світу; визначено її роль та вплив на розвиток медичної галузі України на основі аналізу відносин з цією організацією. Щоб ВООЗ мала змогу надалі продовжувати посилювати свій вплив на здоров'я в усьому світі, вона повинна активувати свою роботу з найвищими рівнями влади, щоб забезпечити цілі забезпечення здоров'я в політичних планах. ВООЗ повинна зміцнити лідерство в соціально-гуманітарних сферах, а також спростити спосіб ведення бізнесу та інноваційної діяльності, щоб працювати більш результативно з метою отримання більш швидких результатів. Місія, яка сформульована в новій Загальній програмі роботи ВООЗ на наступний період, полягає в зміцненні здоров'я, збереженні світу у безпеці, служінні вразливим групам населення. Деякі з визначених цілей мають бути досягнуті в найближчій перспективі: наприклад, до 2023 року.

Слід зазначити, що під час пандемії, Європейське регіональне бюро ВООЗ здобуло вагомий авторитет і визнання як лідера. ЄРБ ВООЗ продемонструвало здатність працювати у складі єдиної ВООЗ і єдиної Організації Об'єднаних Націй (ООН); об'єднувати й мобілізувати зусилля держав-членів та організацій в межах настільки розмаїтого регіону; спрямовувати персонал та експертний потенціал туди, де вони найбільше потрібні; своєчасно публікувати рекомендації та інструкції, координувати закупівлі засобів індивідуального захисту за прискореною процедурою; переконливо й об'єктивно здійснювати комунікацію. Співробітництво України з ВООЗ здійснюється переважно через Європейське регіональне бюро (ЄРБ) згідно з рамковими дворічними угодами, що укладаються між Україною та ЄРБ. В угодах визначаються пріоритетні напрямки співробітництва, на які направляються кошти, що виділяються з основного бюджету ВООЗ на підтримку заходів на рівні країни

У третьому розділі **«Перспективи розвитку медичної галузі України в контексті діяльності ВООЗ»** встановлено перспективи розвитку медичної галузі України в контексті діяльності ВООЗ. ВООЗ надає значну підтримку та технічну допомогу щодо створення проекту нового закону про систему громадського здоров'я. Консультанти ВООЗ також надають рекомендації з оцінки нормативно-правової бази з питань дотримання санітарного законодавства щодо захисту здоров'я, впровадження Міжнародних медико-

санітарних правил (ММСП) (2005) та епідеміологічного нагляду. ВООЗ розглянула та надала рекомендації до Стратегії створення системи нагляду за інфекційними захворюваннями та лабораторної мережі до 2020 року та іншу підтримку консультаційного та експертного характеру.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження було досягнуто мету магістерської роботи щодо обґрунтування перспектив розвитку медичної галузі України в контексті діяльності ВООЗ на основі узагальнення теоретичних засад та вивчення практичного досвіду. Виконання визначених завдань дозволило сформулювати наступні висновки та пропозиції.

1. Систематизовано науково-теоретичні аспекти дослідження діяльності міжнародних організацій в медичній галузі, визначено основні поняття і терміни, що використовувалися в роботі. Дослідження основних наукових джерел дозволяє зробити висновки, що більшість питань в сфері публічного управління залишаються не достатньо вивченими, зокрема, це стосується й міжнародної складової державного управління в медичній галузі: наприклад, не висвітлені питання щодо можливостей впливу України на діяльність ВООЗ, механізмів впровадження основних рекомендацій, вимірювання політики ефективності. Оскільки більшість аналітичних звітів щодо трансформації медичної галузі України складається не вітчизняними, а зарубіжними експертами та науковцями, а це впливає на те, що на державному рівні немає бачення більш активної політики нашої країни в міжнародній діяльності, таким чином, Україна залишається тільки пасивним спостерігачем та виконавцем основних рекомендацій.

Також на основі узагальнень різноманітних наукових концепцій щодо визначення основних понять і термінів дослідження, на нашу думку, медична галузь стосується не тільки лікувальних заходів та поділу їх за територіальним підходом, але охоплює значно ширше коло суб'єктів та об'єктів управління, сюди слід відносити усі заклади лікувально-оздоровчого характеру, включаючи наукові та освітні, діяльність урядових структур та органів публічного управління, медичні послуги, управління персоналом, створення законодавчої бази, державну політику та міжнародну діяльність, а також методи та інструменти реалізації державної політики в цій сфері. В сукупності це і складає медичну галузь України.

2. Встановлено структуру, принципи, мету та функції ВООЗ. Визначено, що головною метою ВООЗ є сприяння забезпеченню охорони здоров'я населення всіх країн світу на засадах сталого розвитку, але такий підхід не зовсім коректний в українських реаліях, оскільки при трансформації медичної галузі, що зараз відбувається, достатньо складному переході від моделі Семашко, досить проблематично говорити про сталий розвиток, тому цілі мають бути скореговані в державній політиці. Також ми визначили, що завдяки ВООЗ питання охорони здоров'я стали пріоритетом у

політичному порядку денному світу, що було зроблено ще до пандемії, в тому числі й в Україні.

Сьогодні характерною рисою управління в галузі медицини є розбудова сервісної держави. Такий підхід стосується медичної галузі також і вимагає створення електронних сервісів, збільшення переліку медичних послуг при зверненні до лікаря первинної ланки.

3. Здійснено аналіз особливостей діяльності ВООЗ на основі вивчення напрямів діяльності та основних здобутків для розвитку медичної галузі у країнах світу. ВООЗ продемонструвала механізми реалізації політики в умовах пандемії такі, як збір та аналіз медичної інформації, що сприяло розвитку цих методів управління й в Україні. Окрім пандемій, ця організація опікується питаннями фінансування заходів з підготовки до пандемій, вирішення проблем кліматичної кризи та забруднення повітря, оскільки понад 25% смертей відбувається внаслідок хронічних респіраторних захворювань, інфаркту, раку легенів та інсульту і пов'язано з тими ж викидами, що зумовлюють глобальне потепління. Одним з актуальних питань для України є організація медичної допомоги у зонах конфлікту. Також доцільно привернути увагу на загальнодержавному рівні до принципу справедливості, який покладений в основу сучасної діяльності ВООЗ. Він стосується того, що країни з низьким та середнім рівнем доходу (до яких віднесено й Україну) стикаються з великим тягарем хвороб з онкології, діабету та інших неінфекційних захворювань, що вимагає великих ресурсів від домогосподарств, що необхідно вирішувати на загальнодержавному рівні.

Також важливою для України є діяльність, що спрямована на інвестування в медичний персонал, оскільки це дійсно в недалекому майбутньому може призвести до нестачі медичних працівників. Це визначається тим, що у фінансово стабільних країнах вже відбувається нестача висококваліфікованого персоналу і тому вони будуть зацікавлювати персонал з інших країн. Тому такий дефіцит може негативно позначитися на стійкості системи охорони здоров'я України.

Важливим напрямом державної політики в медичній галузі має бути підвищення довіри населення до медичних працівників. За даними ВООЗ недовіра до медичного персоналу впливає на прийняття рішення про лікування, що може негативно на стан здоров'я, проте досвід свідчить, що в тих країнах, де пацієнти довіряють системам охорони здоров'я, це дозволяє залишатись здоровими.

У вітчизняній державній політиці має бути відображена політика щодо забезпечення безпеки підлітків, оскільки в світі щороку помирають більше одного мільйона підлітків у віці від 10 до 19 років від різних причин.

Населення країн ЄС очікує, що держава завжди матиме можливість надати їм право на універсальний доступ до якісної медичної допомоги без фінансових ускладнень, натомість в нашій країні такі сподівання цілком залежать від державного бюджету та фінансових можливостей держави, технічної допомоги ЄС та визначаються державною політикою, тобто громадяни України не мають таких прав, оскільки вони не визначені в

державній політиці.

4. Визначено роль ВООЗ та її вплив на розвиток медичної галузі України на основі аналізу відносин з цією організацією. Співробітництво України з ВООЗ здійснюється переважно через Європейське регіональне бюро (ЄРБ) згідно з рамковими дворічними угодами, що укладаються між Україною та ЄРБ. В угодах визначаються пріоритетні напрямки співробітництва, на які направляються кошти, що виділяються з основного бюджету ВООЗ на підтримку заходів на рівні країни. В рамках євроінтеграції Україна отримала можливість застосувати процес гармонізації стандартів Європейського Союзу, включаючи громадське здоров'я та безпеку, доступ та якість лікарських засобів, мобільність людських ресурсів, податки на тютюнові та алкогольні вироби, стандарти безпеки харчових продуктів для поліпшення здоров'я. Співпраця України з Європейським бюро ВООЗ здійснюється за п'ятьма напрямками, але окрім цього надається інша підтримка, зокрема, намаганні України приєднатися до міжнародного руху УНС 2030 (Всеохоплюючий доступ до послуг охорони здоров'я).

5. Встановлено перспективи розвитку медичної галузі України в контексті діяльності ВООЗ. Саме ця організація спонукала до трансформації медичної системи України та суттєво визначила напрями державної політики. Зокрема, завдяки її підтримці було змінено підходи до якості медичної інформації, важливості цифрових рішень для отримання надійних даних в сфері охорони здоров'я. Головним пріоритетом стало забезпечення всеохоплюючого доступу до послуг охорони здоров'я, тому йде робота над забезпеченням постійного доступу до якісних, безпечних та ефективних лікарських засобів і медичних виробів. ВООЗ здійснює аналіз державної політики та надає експертні оцінки щодо гармонізації медичних норм та стандартів безпеки, покращення закупівельних процедур, обміну досвідом та інформацією.

6. Завдяки підтримці ВООЗ було запроваджено програму «Доступні ліки» як приклад зарубіжного позитивного досвіду на основі аналізу законодавства України, в тому числі й щодо прав інтелектуальної власності та розробленні моделі реімбурсації лікарських засобів на амбулаторному рівні. Було надано рекомендації щодо подальшого розширення програми з метою забезпечення ширшого географічного покриття та подальшого зменшення витрат пацієнтів, які потребують основних лікарських засобів. З моменту впровадження Програма сприяла покращенню доступності передбачених нею лікарських засобів та зниження доплат з боку пацієнтів на 85%, що еквівалентно економії 1020 грн. на рік. ПДЛ суттєвою мірою вплинула на ціни лікарських засобів, які беруть у ній участь, оскільки це призвело до зниження цін на ліки, що зберігалось протягом тривалого часу; на закономірності виписки рецептів, оскільки з квітня 2017 року стрімко збільшилася ринкова частка препаратів, включених до ПДЛ.

Слід відзначити, що одним із несподіваних результатів програми стало те, що деякі пацієнти з хронічним бронхітом зверталися з проханням змінити їм діагноз, щоб стати на облік як хворі на астму і таким чином отримати

право на безоплатне лікування або лікування за зниженою вартістю в межах ПДЛ. Можемо вважати це свідченням того, що ПДЛ сприймається як засіб для населення отримати доступ до необхідних препаратів і водночас вона доводить про необхідність розширення переліку лікарських засобів, що підлягають відшкодуванню та переліку захворювань.

Іншим напрямом та позитивним здобутком є оновлення клінічних протоколів, що є лише один із інструментів для підвищення якості медичної допомоги. Вони мають поєднуватися з переліком основних лікарських засобів або «позитивним переліком» лікарських засобів, пакетом медичних послуг, клінічним аудитом і зворотним зв'язком, показниками клінічної ефективності та безперервним професійним розвитком, саме ці аспекти мають бути покладені в подальшу політику публічного управління медичною галуззю. Проблема визначається також й тим, що всі клінічні настанови (протоколи) базуються на доказовій медицині, яку потрібно розвивати за допомогою відповідної освіти лікарів і медичного персоналу.

За останні двадцять років методи розробки настанов значно удосконалилися. Країни ЄС використовують різні підходи, але для забезпечення якості й узгодженості багато країн застосовують стандартизований підхід на національному рівні.

АНОТАЦІЯ

Магістерська робота присвячена актуальній темі ролі діяльності ВООЗ в світі та її впливу на трансформацію медичної галузі України. В магістерській роботі систематизовано науково-теоретичні аспекти дослідження діяльності міжнародних організацій в медичній галузі, визначено основні поняття і терміни, що використовуються в роботі; встановлено структуру, принципи, мету та функції ВООЗ; проведено аналіз особливостей діяльності ВООЗ на основі вивчення напрямів діяльності та основних здобутків для розвитку медичної галузі у країнах світу; визначено її роль та вплив на розвиток медичної галузі України на основі аналізу відносин з цією організацією; встановлено перспективи розвитку медичної галузі України в контексті діяльності ВООЗ.

Ключові слова: публічне управління, медична сфера, медична галузь, міжнародні організації, ВООЗ, реформування, охорона здоров'я.

ANNOTATION

The master's thesis is devoted to the current topic of the role of WHO in the world and its impact on the transformation of the medical industry in Ukraine. The master's thesis systematizes the scientific and theoretical aspects of the study of international organizations in the medical field, defines the basic concepts and terms used in the work; the structure, principles, purpose and functions of the

WHO are established; the analysis of the peculiarities of the WHO activity is carried out on the basis of the study of the directions of activity and the main achievements for the development of the medical branch in the countries of the world; its role and influence on the development of the medical industry of Ukraine are determined on the basis of the analysis of relations with this organization; the prospects for the development of the medical industry of Ukraine in the context of WHO activities are established.

Key words: public administration, medical sphere, medical branch, international organizations, WHO, reform, health care.